

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 378:001.38:351.863

М.І. Крупка, д-р екон. наук

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

І.О. Ревак, канд. екон. наук

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, Україна

**ПРІОРИТЕТИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ОСВІТНІЙ
ТА НАУКОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ****М.И. Крупка**, д-р экон. наук

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов, Украина

И.А. Ревак, канд. экон. наук

Львовский государственный университет внутренних дел, г. Львов, Украина

**ПРИОРИТЕТЫ УКРЕПЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ И НАУЧНОЙ СФЕРАХ УКРАИНЫ****Mykhailo Krupka**, Doctor of Economics

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

Iryna Revak, PhD in Economics

Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, Ukraine

**PRIORITIES OF THE STRENGTHENING THE ECONOMIC SECURITY
IN EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC SPHERES OF UKRAINE**

Акцентовано увагу на ключовій ролі освіти й науки у контексті зміцнення економічної безпеки держави. Визначено пріоритетні напрями реформування та розвитку освітньої сфери, зокрема: підвищення якості вищої освіти через впровадження інноваційних технологій в освітній процес, зростання академічної мобільності суб'єктів освітнього процесу, підвищення професійної майстерності професорсько-викладацького складу; формування гнучкої системи фінансування освіти, диверсифікації джерел фінансування; розвиток державно-приватного партнерства; зміцнення матеріально-технічної бази ВНЗ; формування у кожного громадянина потреби підвищувати особистий освітній рівень. Найважливішими напрямками активізації наукової сфери є: створення єдиного наукового простору на базі академічної, вузівської та галузевої науки; формування нової організаційно-функціональної структури науки; посилення конкуренції у сфері бюджетного фінансування НДДКР; поглиблення інтеграції науки й освіти; створення науково насичених вільних економічних зон; прийняття програми підтримки молодих науковців; розроблення програм співпраці з науковцями-емігрантами тощо.

Ключові слова: вища освіта, освітній процес, сфера науки, науковий простір, економічна безпека, диверсифікація джерел фінансування, державні програми.

Акцентировано внимание на ключевой роли образования и науки в контексте укрепления экономической безопасности государства. Определены приоритетные направления реформирования и развития образовательной сферы, в частности: повышение качества высшего образования через внедрение инновационных технологий в образовательный процесс, рост академической мобильности субъектов образовательного процесса, повышение профессионального мастерства профессорско-преподавательского состава; формирование гибкой системы финансирования образования, диверсификация источников финансирования; развитие государственно-частного партнерства; укрепление материально-технической базы вузов; формирование у каждого гражданина потребности повысить личный образовательный уровень. Важнейшими направлениями активизации научной сферы являются: создание единого научного пространства на базе академической, вузовской и отраслевой науки; формирование новой организационно-функциональной структуры науки; усиление конкуренции в сфере бюджетного финансирования НИОКР; углубление интеграции науки и образования; создание научно-насыщенных свободных экономических зон; принятие программы поддержки молодых ученых; разработка программ сотрудничества с учеными-эмигрантами и т. п.

Ключевые слова: высшее образование, образовательный процесс, сфера науки, научное пространство, экономическая безопасность, диверсификация источников финансирования, государственные программы.

On the key role of education and science in the context of strengthening the economic security of the state was been accentuated attention in this article. The priority ways of reform and development of the education sphere, including: improving the quality of higher education via the introduction of the innovative technologies into the educational process; increasing academic mobility of the educational process subjects; improvement of professional skills of the teaching staff; forming a flexible financing system of the education; diversification of funding sources; development of public-private partnerships; strengthening of the universities' material base; formation of a need to raise the individual educational level by each citizen were been determined in this research. The most important areas intensify scientific sphere were determined by author as the following: the creation of a single research area on the basis of academic, university and sectoral sciences; formation of a new organizational and functional structure of the science; increased competition in a sphere of the budget financing R&D; deepening integration of the science and education; the creation of scientific and saturated free economic zones; the adoption of some programs to support young scientists; development of the cooperation programs with the scientists-immigrants, etc.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Key words: higher education, educational process, the science, space research, economic security, diversification of funding, government programs.

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних викликів економічний розвиток та зміцнення економічної безпеки можуть забезпечувати конкурентоспроможна освіта, провідна наука та інноваційні технології. Активізацію освітніх процесів необхідно провадити з урахуванням світових тенденцій у сфері вищої освіти, що характеризується загостренням конкуренції між університетами за лідерство на глобальному ринку освітніх послуг; зростанням міжнародного наукового співробітництва; адаптацією навчального процесу до запитів і потреб індивідів, що виражається у масовості та безперервності вищої освіти; диверсифікацією механізмів фінансування освіти й наукових досліджень за участі держави; посиленням координації у взаємодії ринку праці та вищої освіти; постійним упровадженням новітніх освітніх технологій для підвищення якості освітніх послуг тощо. Стратегічними пріоритетами у сфері науки мають стати рішучі кроки з реформування академічної науки та прийняття певних державних програм щодо підтримки та недопущення відпливу національного інтелекту з України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку вітчизняної освіти й науки у контексті зміцнення економічної безпеки України є предметом гострих дискусій. Серед багатьох дослідників цієї сфери варто назвати М. Артюхіна, О. Кашубу, В. Куценко, А. Михайлову, Т. Нефедову, Т. Пасович, Н. Статінову, С. Симановського, І. Тарасенко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У науковій літературі дотепер не акцентовано увагу на пріоритетних напрямках розвитку вітчизняної освіти і науки як головних чинників зміцнення економічної безпеки держави.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення пріоритетних напрямів зміцнення економічної безпеки в освітній та науковій сфері України.

Виклад основного матеріалу. Розроблення наукових підходів і напрямів реалізації науково-інноваційної політики, спрямованої на органічне поєднання академічної науки й вищої школи, прикладної науки і реальної економіки, дасть поштовх до розвитку індустрії високих технологій та подальшої інтелектуалізації національної економіки, яка у перспективі зможе забезпечити Україні економічне зростання та конкурентоспроможність на світових ринках. В освітній сфері пріоритетними напрямами у контексті зміцнення економічної безпеки, на нашу думку, є:

1) популяризація серед населення України тезису про пріоритетність вищої освіти в умовах техноглобалізму та інтелектуалізації національної економіки, зокрема за природничими та техніко-інженерними спеціальностями. Нагальним постає питання поступової реалізації відомого гасла «Освіта – не розкіш, а засіб для просування» та доведена цивілізованими державами вимога щодо наявності щонайменше 50 % населення з вищою освітою для потреб інноваційної економіки. Крім цього, світова практика підтверджує, що лише за умови, коли питома вага осіб із вищою науково-природничою та технічною освітою становить не менше 4–6 % від загальної чисельності населення з вищою освітою, в національній економіці відбуваються позитивні економічні зрушення. В Україні на початок 2014/15 навчального року було випущено близько 93 тис. фахівців природничих та інженерних спеціальностей, або 0,2 %, що у 20 разів менше, ніж вимоги світової практики [1, с. 12];

2) швидка імплементація Закону України «Про вищу освіту» з метою розширення автономії ВНЗ, зокрема з фінансових питань, що стимулюватиме до фандрайзінгу, співпрацю з підприємницькими структурами, посилюватиме конкуренцію за абітурієнта. Сучасні університети мають характеризуватися: ефективним менеджментом, науковою та академічною незалежністю персоналу, тісною науковою співпрацею між профе-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

сорського-викладацьким персоналом і студентами, організаційною гнучкістю та фінансовою стабільністю, взаємозв'язками з реальною економікою;

3) підвищення якості вищої освіти завдяки впровадженню комплексу заходів, зокрема:

– використання інноваційних аспектів освітніх технологій в освітньому (педагогічному) процесі, а саме акмеологічного підходу, завдяки якому навчальні заклади з режиму функціонування переходять до режиму розвитку. Застосування акмеології до змісту освіти, технологій навчання та виховання студентів сприяє підвищенню якості освіти, оскільки в усіх суб'єктів освітнього процесу систематизуються пізнавальні мотиви, превалює творче переосмислення. Необхідність акмеологічного підходу в навчально-виховному процесі, зокрема вищого технічного навчального закладу, очевидна, оскільки суспільство очікує, щоб майбутні спеціалісти були комунікабельними, креативними, самостійно мислячими особистостями, які прагнуть до успіху й уміють самостійно будувати індивідуальну траєкторію розвитку [2, с. 95];

– академічна мобільність суб'єктів освітнього процесу, що є джерелом надходження нових знань, механізмом передачі досвіду, каталізатором конкурентної боротьби між суб'єктами навчального процесу. Безумовно, академічна мобільність позитивно впливає на якість трудових ресурсів у національній економіці, оскільки забезпечує доступ до міжнародних освітніх програм, дослідницьких проектів, залучення до навчального процесу провідних науковців;

– постійне зростання професійної майстерності професорсько-викладацького складу, превалювання таких особистісних якостей викладачів, як порядність, вимогливість, відповідальність, конструктивність, толерантність тощо. Результати опитування студентів на предмет того, що, насамперед, забезпечує високий рівень надання освітніх послуг, були такими: професійна підготовка викладачів – 45,2 %; методичне забезпечення навчального процесу – 35,4 %; застосування сучасних освітніх технологій – 34,5 %; особистісні якості викладача – 34,2 %; відповідальність навчальних програм сучасним вимогам – 25,4 %; наявність системи контролю й оцінювання знань студентів, що відповідає сучасним вимогам, – 22,9 %; залучення студентів до науково-дослідної роботи – 22,6 %; участь викладачів у науково-дослідній роботі – 14,9 %; інше – 6,1 % [3, с. 11]. Одним із дієвих чинників підвищення якості роботи професорсько-викладацького складу має стати впровадження принципу диференціації оплати праці, що передбачає врахування не лише наукового ступеня, вченого звання, досвіду роботи, а й показників науково-дослідної роботи – кількість виданих монографій, підручників навчальних посібників, публікацій, участь у науково-практичних заходах, міжнародній співпраці, показник імпаکت-фактора, індексу цитувань тощо;

4) перетворення провідних вітчизняних ВНЗ на сучасні наукові центри; зближення академічної та вузівської науки через створення спільних наукових та освітніх підрозділів, що забезпечить високу концентрацію талановитих викладачів та студентів, гарантуватиме вищу якість освітніх послуг; розширення мережі дослідницьких університетів та створення на їх базі навчально-науково-інноваційних комплексів, наукових парків, інноваційних інкубаторів тощо. Створення і розвиток дослідницьких університетів імовірно за умови поєднання трьох ключових компонентів – освіти, науки та інновацій, або так званого трикутника знань. Зокрема, наукова діяльність вітчизняних ВНЗ, що є джерелом оновлення змісту освіти й платформою для продукування нових знань, повинна бути спрямована на вирішення конкретних прикладних завдань, реальних завдань національної економіки. Крім цього, має відбуватися й оптимізація витрат, спрощення процедури організації, планування наукової (науково-інноваційної) діяльності, інформатизація системи обліку та звітності наукової діяльності [4]. Подальший розвиток

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

інфраструктури наукової (науково-інноваційної) діяльності передбачає створення профільних центрів – центрів трансферу технологій, наукових парків, центрів фундаментальних досліджень, інститутів винахідництва тощо. Активна наукова діяльність вітчизняних ВНЗ сприятиме підвищенню їх іміджу в авторитетних рейтингах, посилить їхні позиції на ринку освітніх послуг та праці. Варто наголосити, що активізація наукової діяльності розширює можливості ВНЗ у контексті співпраці з вітчизняними і закордонними науковими партнерами. Міжнародна наукова співпраця, безперечно, пришвидшить входження України до європейського і світового наукового простору та створення університетів світового класу;

5) формування у кожного громадянина потреби постійного підвищення свого освітнього рівня, організація системи безперервної освіти для працездатного населення, зокрема через активне впровадження дистанційної форми навчання. Державна політика розвитку безперервної освіти має бути спрямована на інтеграцію України до європейського освітнього простору; розширення спектра форм і методів безперервної освіти за участі працедавців та освітніх закладів; налагодження співпраці з провідними міжнародними університетами та організаціями у сфері запровадження новітніх методів навчання та професійних освітніх програм; стимулювання внеску корпоративних приватних структур у розвиток безперервної професійної освіти, впровадження механізмів мотивації приватних осіб до участі у ній. Показовим є чітке законодавче регламентування системи безперервної освіти в європейських країнах та включення в цю систему не тільки освітніх закладів, а й працедавців, недержавних громадських та суспільних організацій, приватних осіб на національному та регіональному рівнях [5, с. 213]. Водночас, з огляду на кардинальну трансформацію системи генерації та передачі знань і швидкого зростання темпів їхнього оновлення, постає потреба переходу до освіти впродовж життя, за якої базова освіта розглядається лише як фундамент для подальшого особистого вдосконалення, набуття нових знань, умінь, навиків, досвіду тощо;

б) формування нової динамічної моделі фінансування освіти, диверсифікація джерел фінансування вищої освіти, залучення приватних бізнес-структур до підготовки майбутніх фахівців. Для цього необхідно упорядкувати відповідно до правового формату систему організації та інструменти провадження освітньої та бюджетної політики, які б гарантували прозорість перерозподілу бюджетних коштів, цивілізовану конкуренцію навчальних закладів за фінансові ресурси. Вдосконалення механізму фінансового забезпечення дасть змогу посилити здорову конкуренцію між ВНЗ, а ефективний розподіл фінансових ресурсів на надання освітніх послуг із державного та місцевих бюджетів у розмірах, достатніх для розвитку ВНЗ, враховуючи стан матеріально-технічної та лабораторної бази, сприятиме відтворенню потенціалу науково-педагогічних кадрів та розвитку вузівської науки [6, с. 183]. Крім цього, держава повинна взяти на себе відповідальність за можливість одержання вищої освіти обдарованими, але незаможними громадянами через надання повної або часткової фінансової допомоги;

7) зміцнення матеріально-технічної бази ВНЗ, оновлення аудиторного фонду, кафедральних приміщень, облаштування сучасною оргтехнікою робочого місця викладацького персоналу, оснащення сучасним обладнанням експериментальних лабораторій, кімнат для проведення високотехнологічних досліджень. У цьому контексті найважливішими є питання фінансового забезпечення процесу модернізації основних фондів ВНЗ, без вирішення яких годі сподіватися на позитивні результати вітчизняних науковців. Переконані, лише пошук диверсифікованих джерел фінансування зможе вирішити цю проблему українських ВНЗ;

8) розвиток державно-приватного партнерства, що передбачає взаємовигідну співпрацю між державними освітніми закладами та бізнес-структурами з метою вдоскона-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

лення змісту освітніх програм, стандартів, розроблення і реалізації програм підвищення кваліфікації для професорсько-викладацького складу та виробничого персоналу промислових підприємств на основі законодавчих актів та спеціальних угод [7, с. 322]. Поділяємо позицію Ю.С. Ємельянова щодо переходу від зазвичай державного управління освітніми закладами до державно-суспільного управління, що ґрунтується на засадах багатостороннього соціального партнерства та передачі частини функцій державного управління громадським організаціям. Такі нововведення підвищать ефективність освітньої системи та сприятимуть нарощуванню освітньої складової інтелектуального потенціалу держави.

Найважливішими, на нашу думку, напрямами активізації наукової сфери України мають бути:

– створення в Україні єдиного наукового простору, об'єднавши академічну, вузівську та галузеву науки, головне завдання якого – провадження спільних досліджень за пріоритетними напрямами, узгодженими з національними економічними інтересами та затвердженими Верховною Радою України. Розвиток науки можна стимулювати за допомогою формування державного замовлення на дослідження найбільш актуальних проблем, зокрема: зміцнення економічної безпеки, підвищення обороноздатності держави; розвиток людського потенціалу, розроблення ресурсозберігаючих технологій, пошук альтернативних джерел енергії тощо;

– формування нової організаційно-функціональної структури науки, здатної забезпечувати належні умови для сучасних досліджень і високої конкурентоспроможності наукової продукції на вітчизняному та світовому ринках; залучення приватного бізнесу до НДДКР. Прикладом у цьому можуть бути США, де НДДКР здійснюються у трьох секторах економіки: академічній науці (дослідження, що провадяться в університетах), державних науково-дослідних лабораторіях і приватному секторі. Зокрема, фундаментальні дослідження здебільшого провадяться в університетах – близько 55 % і державних лабораторіях – 40 %, прикладні дослідження і конструкторські розробки – зазвичай у лабораторіях приватного бізнесу [8, с. 73–74];

– збільшення щорічних видатків на науку з державного бюджету та стимулювання підприємницьких структур інвестувати в науку; розвиток багатоканальних джерел фінансування наукових досліджень і розробок. Згідно з експертними оцінками, якщо частка витрат на НДДКР у відсотках до ВВП упродовж 5–7 років не перевищує 1 % на рік, то можна стверджувати про руйнацію не лише наукового, а й інтелектуального потенціалу держави [9]. За умов глобалізації та інформаційно-технологічної революції витрати держави на соціальну сферу – науку, освіту, культуру – необхідно розглядати як один із найефективніших видів інвестицій;

– посилення конкуренції у сфері бюджетного фінансування НДДКР за рахунок збільшення частки, що розподіляється на конкурсних засадах, забезпечення прозорості проведення таких конкурсів. Це дасть змогу підвищити ефективність використання виділених державою коштів і поліпшити наукові результати; розробити механізм венчурного фінансування НДДКР та інноваційних проектів; стимулювати недержавні інвестиції в наукові дослідження, зокрема фінансування інтелектуальної діяльності з боку представників середнього і великого капіталу має бути для них престижним і вигідним; знизити податкове навантаження на виконання НДДКР через скасування ПДВ для досліджень і робіт, які здійснюються на госпдоговірних засадах, що підвищить зацікавленість у науковій діяльності в Україні; сприяти створенню системи перерозподілу ризиків від проведення НДДКР завдяки законодавчому врегулюванню сек'юритизації активів фінансових установ, вкладених у цінні папери наукових і високотехнологічних компаній [10, с. 77];

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

– поглиблення інтеграції науки та освіти через залучення сучасної науки до освітнього процесу; врегулювання питань щодо створення науково-інтелектуальних комплексів при ВНЗ та наукових організаціях; розроблення і затвердження партнерських програм спільних досліджень НАН України з вищими навчальними закладами; створення Національного наукового фонду на кшталт американського національного фонду, який фінансує програми фундаментальних наук;

– створення наукових центрів світового зразка із залученням найталановитіших молодих науковців з України та вчених-емігрантів, які б проводили пріоритетні фундаментальні дослідження;

– активізація ролі науковців у процесах розбудови національної інноваційної моделі; посилення взаємозв'язку науки і виробництва з метою створення високотехнологічних продуктів; підтримка національної наукової еліти. З цією метою необхідно стимулювати активний розвиток мережі наукових і технологічних парків, бізнес-інкубаторів, системи консалтингових та інжинірингових фірм, венчурних фондів, орієнтованих винятково на сферу високих технологій; всіляко підтримувати ентузіастів винахідництва, створити асоціацію винахідників України, яка б створювала умови для обміну інформацією, пошуку сприятливих умов використання винаходів у практичній діяльності, відстоювала інтереси винахідників з питань захисту об'єктів інтелектуальної власності;

– упорядкування тематики НДДКР відповідно до потреб високотехнологічних галузей національної економіки; розширення переліку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, передбачених Законом України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки», доповнення такими напрямками, як біоінженерія, біотехніка, генна інженерія тощо;

– прийняття державної програми підвищення престижу наукової та інтелектуальної праці, інноваційної культури суспільства. Створюючи гарантії суспільного престижу та гідного життя вчених, доцільно здійснювати адресну підтримку вітчизняних науковців високої кваліфікації, талановитої молоді завдяки створенню гнучкої системи доплат, асигнувань на проходження стажування у престижних ВНЗ чи наукових центрах Європи і світу, диференційованих державних стипендій, сприяння обміну досвідом тощо. Підвищенню соціального статусу вченого (науковця) сприятиме впровадження законодавства про захист інтелектуальної власності, подальше вдосконалення системи пенсійного забезпечення наукових і науково-педагогічних кадрів;

– встановлення гідної заробітної плати фахівцям вищої кваліфікації, яка б не знижувала гідність науковця та відповідала європейським стандартам. У цьому контексті одним із стратегічних завдань сучасної соціально-економічної політики повинно стати проведення радикальної реформи доходів населення, яка б передбачала суттєве зростання доходів осіб – носіїв інтелекту, продуцентів інтелектуальних товарів і послуг та створення інституційних умов для перерозподілу національного багатства на користь працівників, зайнятих в інтелектуальній сфері національної економіки;

– здійснення на макро- та мезорівнях винятково пронаукової державної та регіональної політики, пропагуючи наукові досягнення вітчизняних учених; удосконалення системи державного регулювання розвитку наукової сфери; створення позитивного іміджу України серед молоді та працездатного населення;

– підвищення рівня поінформованості української наукової спільноти про міжнародне науково-технічне співробітництво; ухвалення *Державної програми розвитку міжнародної наукової співпраці*; розроблення процедури сприяння участі українських науковців у міжнародних грантах; активізація участі вітчизняних наукових організацій у загальноєвропейських програмах; відкриття національного центру інноваційних про-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

позицій з питань міжнародного науково-технічного співробітництва за аналогією з європейським *Innovation Relay Center*;

– створення науково-насичених вільних економічних зон із високим рівнем матеріального й інфраструктурного забезпечення науково-дослідної діяльності з обов'язковим соціальним захистом наукових працівників;

– організація біржі інтелектуальної праці як оперативного регулятора перерозподілу зайнятих у сфері НДДКР з метою зниження впливу наукових кадрів із наукової до інших сфер зайнятості або за кордон;

– визначення наукових напрямів, що найбільше потерпають від відтоку інтелекту та є особливо цінними для національних інтересів держави. З цією метою на законодавчому рівні визнати їх пріоритетними, здійснювати відповідну фінансову підтримку, а виконавцям таких робіт гарантувати високооплачуване робоче місце. Вважаємо за доцільне ініціювати розроблення та прийняття *Національної програми підтримки фахівців, які одержали вищу освіту за спеціальністю, що визнана пріоритетною* з метою недопущення їх виїзду за кордон або працевлаштування не за здобутим фахом;

– прогнозування обсягів інтелектуальної міграції за напрямками наукових досліджень, віком, статтю та професійним рівнем потенційних мігрантів з метою передбачення соціальних наслідків від інтелектуальної міграції та належного коректування соціально-економічної політики;

– створення привабливих умов для повернення в Україну громадян, які здобули освіту за кордоном, через визнання на державному рівні дипломів про вищу освіту, наукові ступені, вчені звання; реалізація спеціальних програм сприяння поверненню вчених із-за кордону. Таку програму поступово втілює Китай, країни Балтії, Угорщина.

Одним із пріоритетних завдань на найближчу перспективу повинно стати прийняття *Національної програми недопущення впливу інтелекту та повернення українських емігрантів (науковців) з-за кордону*. На нашу думку, за сучасних умов України виправданою та економічно обґрунтованою може бути стратегія, коли держава, сприяючи залученню міжнародних фінансових грантів трансферу технологій, активно розвиватиме інститути інтелектуальної власності, а отже, формуватиме національний ринок об'єктів інтелектуальної власності. Наступним етапом стане перехід вітчизняної економіки до інноваційних основ господарювання.

Доволі ефективними повинні бути дії держави щодо співпраці з науковцями-емігрантами. Для цього необхідно: створити банк даних наукових і науково-педагогічних працівників, які емігрували за кордон або тимчасово працюють за контрактом; налагодити двосторонню співпрацю з питань обміну науковою інформацією, опублікування спільних наукових праць, видання наукових журналів; організувати випуск журналу «Вчені України за кордоном»; запрошувати вчених-емігрантів для читання лекцій, до участі у конференціях, спільних проектах, наукових розробках тощо; співпрацювати з потенційними реемігрантами і створювати сприятливі умови (соціальні, економічні, правові, фінансові), які б стимулювали їх повернення на батьківщину [11]. Зважаючи на той факт, що відтік інтелекту є не лише негативним явищем, а й зумовлює певний позитивний ефект, державі необхідно розвивати політику зворотної міграції, що дасть змогу збагатити інтелектуальний потенціал та підвищити рівень економічної безпеки.

Висновки і пропозиції. Отже, визначення ключових напрямів реформування вітчизняної освіти й науки у контексті зміцнення економічної безпеки має стати прерогативою державної політики протидії загрозам розвитку інтелектуального потенціалу України. Швидка реалізація зазначених напрямів дозволить: забезпечити зростання суспільної оцінки знань і престижу творчої праці та інтелектуальної діяльності; створи-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ти сприятливі умови для активного впровадження трансферу технологій, вітчизняного та іноземного інвестування в пріоритетні наукомісткі галузі; раціонально використовувати наявні інтелектуальні ресурси, створювати умови для комерціалізації наукових знань, стимулювання інвестицій у нематеріальні активи; розвивати інститути соціального партнерства, що забезпечують стійкі, ефективні зв'язки з роботодавцями, освітніми установами і населенням та швидко адаптацію соціально-трудова сфери до змін в економіці.

Список використаних джерел

1. *Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2014/15 навчального року* : статистичний бюлетень / відп. за вип. І. В. Калачова. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 169 с.
2. *Михайлова А. Г.* Акмеологія: нова якість вищої технічної освіти / А. Г. Михайлова // Педагогіка та психологія. – 2013. – Вип. 44. – С. 94–103.
3. *Статінова Н. П.* Якість освіти у контексті інтеграції вищої школи у всесвітній простір / Н. П. Статінова // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Педагогіка. – 2010. – Т. 136, вип. 123. – С. 9–13.
4. *Пасович Т.* Проректор із наукової роботи Львівської політехніки Наталія Чухрай: залишатися в науці сьогодні – рішення сміливої людини [Електронний ресурс] / Т. Пасович // Аудиторія. – Режим доступу : <http://www.lp.edu.ua/node/7158>.
5. *Кашуба О. М.* Удосконалення реалізації системи безперервної освіти в Україні на основі зарубіжного досвіду / О. М. Кашуба // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 205–216.
6. *Тарасенко І. О.* Проблеми фінансування вищої освіти в Україні в контексті забезпечення конкурентоспроможності / І. О. Тарасенко, Т. М. Нефедова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2013. – № 4. – С. 177–185.
7. *Емельянов Ю. С.* Государственно-частное партнерство: инновации и инвестиции. Мировой и отечественный опыт / Ю. С. Емельянов. – М. : ЛИБРОКОМ, 2013. – 368 с.
8. *Исследовательские университеты США: механизм интеграции науки и образования* / под ред. проф. В. Б. Супяна. – М. : Магистр, 2012. – 399 с.
9. *Симановский С.* «Утечка умов» и технологическая безопасность России / С. Симановский // Российский экономический журнал. – 1996. – № 3. – С. 18–23.
10. *Другов О. О.* Інвестиційне забезпечення інтелектуалізації економіки України : монографія / О. О. Другов. – К. : УБС НБУ, 2010. – 284 с.
11. *Артюхін М.* Інтелектуальна міграція як об'єкт державного регулювання / М. Артюхін // Наука та наукознавство. – 2000. – № 4 (30). – С. 54–59.